

ԲԱԶՄԱՎԷՊ

ՌԵԺԹ. 1870 — ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ ՌԻԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ. — ԱՊՐԻԼ

ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ԲԱՐԻՈՔ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

(Տես երես 74)

Քրիստոնեական կրօնքը գործնական ստրկերու
կերպը.

Աշխարհս չարութեան դպրոց մ'է, որոյ մէջ անբաւ խորամանկ ու աչքաբաց աշակերտը դաս կ'առնուն. ուստի հարկ է կամ չարին հետեւել կամ զշարը ատել. եթէ չարին հետեւինք, մեր խղճին դէմ կը գործենք. իսկ եթէ ատենք՝ թշնամիներ կը ստանանք, որով մեր խաղաղութիւնը կը վրդովի. ահաւասիկ այս պատճառաւ 'ի սկզբանէ 'ի վեր իմաստութիւնը սիրեց ու ընտրեց զառանձնութիւն: Ասոր համար երբ լեւանց գեղեցիկ գօտիներու ներքեւ՝ ուր օդը ջինջ էր և շատ առողջարար աղբիւրք կը բղխէին ու վտակներ կը հոսէին, իրենք վիճակ մը ընդունեցաւ, և լաւ սեպեց ժողովրդապետը հոն առանձնանալ քան մարդաշատ քաղաքաց մէջ բնակիլ: Այնուհետեւ չկար աշխարհիս վրայ լաւագոյն բան մը՝ զոր փափաքէր: Ինքը 'ի բնէ փառասէր չըլլալով՝ մեծագոյն պաշտօնի մը յանձնառու չէր ըլլար,

զոր ատեն ատեն պատուոյ համար կ'առաջարկէին իրեն: Միշտ քիչով գոհ կ'ըլլար ինքը, և յաճախ աղքատաց ու ցաւագարաց կը բաշխէր՝ որչափ կարողութիւնը բաւէր: Գիւղական թեմին հետ շատ սիրով կապեալ էր, որով Աւպեան լեւանց բարեմիտ ժողովուրդն ալ հօր պէս կը սիրէր ու կը յարգէր զինքը:

Որ և է տեղ չիկրնար եղած բարեգործութեան յարգը աւելցնել կամ պակսեցնել. սոյն պատճառաւ քահանայն ալ կրցածին չափ ժողովրդեանը վրայ քրտնիլը բաւական կը սեպէր, մեծ ջանքն ըլլալով ըստ կարի վարուց ապականութենէ պահել զայն: Տղոց կրթութիւնն ամեն բանէ գերազանց համարելով, աւելի դպրոցին վրայ կը դարձունէր իր խնամքը. նա անձամբ՝ կամ օգնական քահանայն՝ կ'ուսուցանէին տղոց հաւատոյ վարդապետութիւնը ըստ իրմէ կարգեալ եղանակին. աշխատութիւն և կրթութիւն աչքին ոչինչ կ'երևային: Գիշերն էր իր միակ օգնականը բարի խորհուրդներ մտածելու, որպէս զի տղոց սրտէն

անպիտան ու չար արմատները 'ի բաց խլէ : Ժողովրդապետն ալ նոյն օրուան փոթորկէն վերջը տուն դառնալով՝ զիշերը նստած կը մտածէր ըստ իր սովորութեան՝ թէ անկէ ետքը ո՞վ պիտի կարենայ բարեկամին տղայքը լաւ դաս տնարակել . յետ երկար խոկալով՝ վերջապէս կ'որոշէր զանոնք՝ զեղին գպրատունն առնուլ : Արդէն պատրաստեր էր վարժապետը իրմէ կարգեալ եղանակին յարմարելու . ըստ իր կարծեացն անոնց ուսման եռանդն ալ շատ աւելի պիտի վառէր իրենց ուսումնակից բազմութեան մէջ՝ քան թէ առանձին տունը սորվելով :

Այսպէս ամեն բան մտքին մէջ լաւ մը կարգադրելէն ետքը, կէս զիշերուան մօտ հանգիստ սրտով կ'երթար պառկելու :

Յարգելի քահանայն գպրոցին վրայ շատ դոհ էր, և իրաւամբ իսկ . վասն զի հարեանցի սորվեցընելու թշնամի ըլլալով, միշտ կը ջանար ամենայն բան գործնական կերպի վերածել : Նոյն ատենի գպրոցը բոլորովին տարբեր ոճ ունէին իրենինէն . վարպետը հաւատոյ վարդապետութեանց վրայ կարճ դաս մը տալով և աւելի ուրիշ գիտութեանց զբաղեցընելով՝ զտղայք, իրենց պաշտօնը կատարեալ կը համարէին : Նաև հոն կանոններ ալ կային . ինչպէս, տղայք որոշեալ ժամուն եկեղեցի երթան, պատարագի մը ներկայ գտնուին, և վարպետաց մէկն անոնց քովը կեցած վրանին ուշադիր ըլլայ, որպէս զի պատկառանք կենան եկեղեցւոյ մէջ : Սակայն տղոց ցուցած պատկառանքը միայն արտաքսապէս բռնի ըլլալուն համար, փոխանակ անոնց սրտին մէջ կրօնասիրութեան եռանդն արծարծելու՝ պաղութիւն կը պատճառէր, որ եկեղեցիէն զոյգ զոյգ ելլալու ատեն՝ անոնց կերպէն կրնայ ճանչցուիլ : Այս փնտսակար անկարգութիւնը 'ի վաղուց ծանօթ էր ժողովրդապետին, զոր ինքը կրօնից ապականիչ և ճամարտութեան խարէական երևոյթ մը կը համարէր . ասոր համար հաւատոյ իւրաքանչիւր մասն նախ լաւ

մը կ'ուսուցանէր իր աշակերտացը, և շատ փորձերէն ետքը գործադրել կուտար . որով անոնք ալ միշտ վայելուչ, ջերմեռանդն ու պարկեշտաբար կը կենցաղավարէին, ոչ այնչափ պատժէ վախնալով կամ յանդիմանութիւն չլսելու դիտմամբ՝ որչափ պարզ Աստուծոյ համար . վասն զի իրենց առաջին նպատակն էր ճանչնալ զԱստուած իբր միակ աղբիւր իրենց փրկութեանը : « Կեղծ խաբէութիւն մը, կ'ըսէր քահանայն, չի կրնար ծածուկ մնալ Աստուծոյ ամենատես աչքէն » . ուստի երբ տղայք աղօթք կ'ընէին, ինքը միշտ կը զիտէր զանոնք, և անոնց արտաքին նշաններէն, նայուածքէն ու կերպարանքէն՝ ինչուան սրտերնուն խորը կը նկատէր : Տգէտները կ'ուսուցանէր, սխալողները կ'ողղէր, աղէկներուն գովեստ կու տար՝ գէշերուն ալ յանդիմանութիւն, և հարկաւոր տեղը՝ պատիժ : Եւ որովհետեւ իր հիւս ուսուցիչքն և օգնական քահանայն նոյն հոգւով կ'աշխատէին, անոր համար սոյն թեմին տղայքն ալ շատ աւելի քաջ ու առաքինի կ'ըլլային քան ուրիշ թեմիննրը : Մաքուր ու կոկիկ հագած նաև աղքատք իրենց վիճակին յարմար՝ կու գային եկեղեցի ու գպրատուն . պատառատուն հանդերձ կամ արտաքոյ կարգի թափթըփածութիւն անոնց վրայ չէր երևար, վասն զի ժողովրդապետը անոնց լաւ հասկըցուցեր էր՝ թէ ոչ միայն մարդու աչքերը, ինչպէս որ սովորաբար կը կարծեն, այլ ամբողջ արտաքին ձևն իր հոգւոյն հայելին ու պատկերն է :

Այս ցանկալի կրթութեան մասնակից պիտի ըլլային նաև Հենրիկն և Մորից . ինչպէս որ քահանայն անկողիններ թալէն առաջ մտացը մէջ որոշած էր . սակայն դեռ զայն չէր յայտնած իշխանին, վասն զի անիկայ շատ անգամ՝ հաճութիւն ցուցեր էր տանը մէջ վարժապետ բռնելու : Նոյն կարճ զիշերը արապէս սահելով կենաց ժամերուն պէս, ելաւ քահանայն անկողինէն, և տակաւին նոյն մտքի վրայ էր . աղօթքը և սուրբ պատարագը մատուցանելէն ետքը շի-

տակ բարեկամին տունը գնաց և շատ զուարթ գտաւ զանիկայ։ Արդէն վարպետութեամբ կամ պտոյտ խօսքերով բերան փնտռելու ատեցող ըլլալով՝ պարզ ու մեկին կը յայտնէր իր մտածութիւնը։ Մինչդեռ իշխանը չէր ցուցնէր հաւանութիւն մը, ըսաւ անոր քահանայն։

— Տղոց օգտին համար ինչուան կէս դիշեր շատ տեսակ բան առանձին խուկացի՝ քունէ զուրկ մնալով. և իմացայ թէ շատ դիւրին չէ անթիւ բազմութեան միջէն՝ որ ուսուցիչ վարժապետ դաստիարակ, և այլն, կ'անուանին, գտնալ յիրաւի արժանաւոր մը, որ նոյն բարի վախճանին ծառայէ. ուստի ես լաւագոյն կը համարիմ որ գէթ առ ժամանակ մը տղայք իմ դպրատունս գան։ Հոն վարպետ մը ունիմ ողջամիտ, ժրջան, ազնիւ բնաւորութեան տէր, երկայնամիտ տղոց պակասութիւնքը ուղղելու և ըստ տեղոյն միանգամայն սաստիչ։ Հաւատոյ վարդապետութիւնը ես անձամբ կ'ուսուցանեմ. եթէ զբաղած ըլլամ, օգնական քահանայս կը յղեմ. ուստի կարծեմ շատ լաւ կ'ըլլայ եթէ իմ խօսքիս լսես։

Իշխանը երկար չմտածեց, այլ իսկոյն հաւանելով կանչեց տղայքը ու ծանոյց անոնց թէ անկէ ետքը իրենք ալ գեղի դպրատունը պիտի երթան։ Հենրիկը երբեմն երբեմն գեղի տղոց հետ պարտէզը խաղացած ըլլալով, եղածին վրայ կ'ուրախանար, բայց Մորիցը քիթը կախած գետինը կը նշմարէր ու տղայական միամտութեամբ կ'ըսէր համարձակ։

— Դրացի իշխանին տղայքը լսելով զայս՝ զմեզ ծաղր պիտի ընեն։

— Տղայս, ինչպէս կրնաս դու այդ բանը զուրցել, միթէ Օսթարը ու Ապերտը լսւ են բարեպաշտ գեղացւոց տղոցմէն։

— Հարկաւ լաւագոյն են, յարգոյ տէր, պատասխանեց Մորից. վասն զի երբ ես անոնց հետ խաղալ ուզենայի՝ կ'արգիլէին ինծի, ըսելով թէ այդ քեզ չիվայլեր։

— Անոնց զուրցածը, տղայս, բոլորովին սուտ է, ըսաւ քահանայն խրատելով. իսկ դու ալ անոնց խօսքին կուրաբար հաւանելուդ համար՝ սխալեր ես. հիմա պատասխան տուր ինծի, արդեօք Աստուած հարուստները աղքատներէն առաւել կը սիրէ. պճնազարդ զգեստով մարդիկ՝ միթէ առաւել հաճելի են Աստուծոյ քան զցնցոտին հանողները։

— Ոչ, պատասխանեց Մորից. Աստուծոյ առջին ամեն մարդ հաւասար է, ինչպէս քրիստոնէական հաւատքն ալ կ'ուսուցանէ։

— Ուրեմն յետ այս բանս գիտնալով՝ պէտք է որ միշտ նոյնպէս գործես, և չիհաւանիս այնպիսեաց՝ որ զքեզ ուրիշներէն գերազանց կը սեպեն։ Ի՞նչ օգուտ է Աստուծոյ սուրբ օրէնքը գիտնալով՝ երբ զայն ի գործ չես դներ։ Օրինակի համար եթէ գիտնաս որ ծերերը պէտք է յարգել, յետոյ գաւազանաւոր տկար ծեր մը ծածուկ ծաղրես, միթէ ան ատեն աղէկ բան մը կ'ընես, շատ աւելի լաւ չէր ըլլար քեզի՝ որ սորուած չըլլայիր թէ ծերը պէտք է պատուել. անտարակոյս լաւ կ'ըլլար. վասն զի նա՝ որ գիտէ ինչ պիտի ընէ և ինչ բանէ պիտի զգուշանայ և դեռ անհոգաբար հակառակը կը գործէ, կրուկին յանցանք ծանրագոյն պատժոյ արժանի կ'ըլլայ։ Արդ ըսէ ինծի, Մորից, ինչ կը հասկընաս զուրցելով թէ Աստուած զամենքը հաւասարապէս կը սիրէ։

— Աստուած կը սիրէ զամեն մարդ, ըսաւ Մորից յետ քիչ մը մտածելու։

— Դու իմ հարցմանս բարեւը չիպատասխանեցիր. դի սոսկ ըսելով թէ Աստուած զամեն մարդ կը սիրէ, հետեաբար կրնայնա հարուստները աղքատներէն աւելի սիրել և գեղացիքը քաղաքացոցմէն ուսադ։ Սակայն այնպէս չէ, տղայս. անոնց հարուստ իշխան քաղաքացի ըլլալուն համար առաւել չիսիրեր, այլ անոնք միայն հաճելի են իրեն որ առաքինի վարուց փութաջան կ'ըլլան։ Բոլոր ճոխութիւնք, կալուածք, ոսկի և

փառք հոս կը մնան. և միայն հոգին հաւատոյ զարդովը փառաւորեալ պիտի երեայ Աստուծոյ առջին: (Դառնալով ժողովրդապետը անդրանկին), Տես, ըսաւ, Հենրիկոս, երբ անցած ամառ հայրդ քեզի լողալու վարպետ մը բերաւ քաղքէն, նա առաջ սորվեցուց թէ ինչպէս պէտք է հաւասարակշիռ կենաս ջրոյ վրայ, և թէ ինչ շարժումներ պիտի ընես թևերովդ և ինչ ոտքերովդ. ապա տուաւ քեզ երկու փամբուշտ, որոնցմով փորձեցիր անվտանգ տեղեր լճին մէջ: Բայց քիչ մը ժամանակէն կամաց կամաց անոր աւանդած դասերը ճիշդ կը կատարէիր, նա ալ փամբուշտերը վրայէդ կ'առնուր. ան ատեն կը ջանայիր մեծ զգուշութեամբ ջրոյն երեսը կենալ. եթէ սխալ շարժէիր՝ ակամայ ջուր կը կըլլէիր. և նոյն միջոցին լողալ գիտեմ'ըսիր, երբ շատ փորձերով վարժեցար: Ահա նոյնպէս է և քրիստոնէական կրօնից ուսումն ալ. բաւական չէ գիտնալը հաւատոյ պատուէրքը, այլ անոնց լաւ գործադրութիւնն ալ գիտնալու է:

Տղայք երկիւղածութեամբ միտք կը դնէին խրատիս ու միամտաբար եռանդնալից կը խոստանային չընել երբեք այնպիսի գործ մը՝ որ Աստուծոյ կամացը հետ չմիաբանի:

— Եթէ այսպէս ընէք, սիրելիք, այն ատեն երջանիկ կ'ըլլաք. վասն զի ով որ զԱստուած կը փնտռէ, իսկոյն իր քովը կը գտնայ: Բայց հիմա զնացէք ձեր պարտեզը ու վաղուան դասերնիդ պատրաստեցէք. այսպէս դեռ շատ հեղձեզի խրատներ պիտի տամ՝ դպրատունը:

Տղայք զուարթապէս քահանային ձեռքն համբուրելով դուրս ելան սենեկէն: Իշխանը մեծ հաճութեամբ կը նայէր տղոց ետեւէն, արդէն իմացած ըլլալով որ քահանային հոգեւորանդն խրատքը շատ տպաւորութիւն ըրեր էին անոնց վրայ: Ինչ միտքարութիւն բարի հօր մը համար, երբ կը տեսնայ իր որդիքը այսպիսի մարդու մը ձեռքին ներքեւ: Ինքը շատ անկեղծ և ճշմարտասէր ըլլալուն՝ երկու ձեռքն ալ քահա-

նային ուղղելով՝ սրտագին կը գոչէր. Աստուած հատուցանէ ըրածիդ փոխաբէնը, ես անձամբ փոխարինելու շատ աղքատ եմ: Եթէ ամեն տեղ այսպէս կրթութիւն տղայք, յայնժամ կը դադրէր աշխարհս այսպէս անապատ ըլլալէ, և մեզքը հոն վայրագ գաղանի պէս չըրջելով՝ այսչափ չէր գիշատեր զմարդիկ. այլ կը դառնար աշխարհս երանաւէտ դրախտ մը:

Կը շարունակուի:

ՅՈՎԱԿԻՄ ՌՈՍՍԻՆԻ

Դարուս գերահռչակ անձինքներէն մէկն է Յովակիմ Ռոսսինի իր երաժշտական բեղմնաւոր և արագ հանճարովը. ոչ յիտալիա և եթ' այլ և 'ի Գաղղիա և 'ի Գերմանիա կը հնչեն ռոսսինական նուագները, օտար և աննման ամենեւին Մոզարի, Մայէրպերի, Կլիւքի, և այլն, մեծահռչակ վարժապետաց յօրինածներէն: Այնչափ աշխարհածառնօթ է Ռոսսինի և ամենուն հիացմանն առիթ՝ մինչև Սղէնոհալ Գերմանացի հեղինակ մը, այսպէս իր գովեստը կ'ընէ. « Նափուէոնի մահուրնէ վերջը, գտնուեցաւ ուրիշ մը, որուն վրայ ալ ինչպէս առաջնոյն, ամեն օր կը խօսուի, Մոսկուայէն մինչև Նափուի, Լոնտրայէն ցվիէննա, Բարիզէն 'ի Կալկադա: Այս մարդուս համբաւն ուրիշ սահման չի ճանչնար, բաց 'ի քաղաքականութեան սահմանէն... և ինքը 32 տարեկան է »: Չենք տարակուսիր որ ազգայնոց շատերն ալ զմայլած ըլլան անմահ վարժապետիս նորագիւտ և ներդաշնակ նուագներովը, և շատ անգամ դաշնակաւ անոնցմով զուարճացած, որուն վարուց համառօտութիւնն ալ հետաքնին ըլլայ իրենց:

Ծնաւ Յ. Ռոսսինի 'ի Բեզարոյ, յամին 1792 փետրուարի 29ին, աղքատ ծնողացմէկ հատիկ զաւակ. իր քաղցրաձայն մայրն Աննա Ռոսսինի թէպէտ անտեղեակ երաժշտութեան, սակայն բնածին